

Siromaštvo i socijalna isključenost u Republici Hrvatskoj

Zvonar, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:851762>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerađivanja 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Nikolina Zvonar

SIROMAŠTVO I SOCIJALNA
ISKLJUČENOST U REPUBLICI
HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE

V A R A Ž D I N

Nikolina Zvonar

JMBAG: 0016142256

Studij: Ekonomika poduzetništva

**SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Ksenija Vuković

Varaždin, studeni 2022.

Nikolina Zvonar

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autorica potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Svrha ovoga rada je istražiti raširenost siromaštva, deprivacije i socijalne isključenosti u Hrvatskoj te utvrditi koji su najznačajniji čimbenici koji utječu na rizike ovih pojava na temelju dostupnih sekundarnih izvora. Cilj rada je dati pregled stanja siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj kao i osvrt na strategije kojima se vodi borba protiv tog problema. Rad započinje teorijskim okvirom u kojem se razgraničavaju definicije siromaštva, deprivacije i socijalne isključenost. Nakon teorijskog pregleda, rad se nastavlja razmatranjem stanja siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj te komparativnom analizom s ostalim zemljama članicama Europske unije. U razmatranju stanja i usporedbe koriste se izvori Državnog zavoda za statistiku, kao i dokumenti Europske unije.

Ključne riječi: siromaštvo, socijalna isključenost, deprivacija, Republika Hrvatska, Europska Unija, strategija borbe

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Siromaštvo.....	2
2.1. Apsolutno i relativno siromaštvo	2
2.2. Teorije siromaštva	4
2.2.1. Teorija kulture siromaštva	5
2.2.2. Teorija začaranog kruga.....	5
2.2.3. Teorija situacijske prisile	6
2.3. Mjerila siromaštva.....	7
2.3.1. Objektivna i subjektivna mjerila.....	7
2.3.2. Direktna i indirektna mjerila.....	7
2.4. Metode utvrđivanja linija siromaštva	8
3. Socijalna isključenost	10
3.1. Dimenzije socijalne isključenosti	11
3.2. Paradigme socijalne isključenosti	12
4. Deprivacija	13
4.1. Relativna i apsolutna deprivacija.....	13
5. Siromaštvo i socijalna isključenost u Republici Hrvatskoj	14
5.1. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti.....	14
5.2. Materijalna deprivacija u Republici Hrvatskoj	20
6. Komparativna analiza Republike Hrvatske sa zemljama Europske Unije.....	23
7. Politika borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti	25
7.1. Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj	25
7.2. Nacionalne strategije za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti	27
7.2.1. Cilj 1: Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina.....	27
7.2.2. Cilj 2: Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti	28
7.2.3. Cilj 3: Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina	29
7.2.4. Cilj 4: Unaprijediti životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	30
8. Zaključak.....	32
Popis literature.....	34
Popis dijagrama.....	36
Popis tablica	37

1. Uvod

Siromaštvo je češća tema društvenih i socijalnih istraživanja od svojeg antipoda – bogatstva. Kao rezultat brojnih istraživanja, danas postoji mnogo saznanja o uzrocima i posljedicama siromaštva, konceptima, mjerilima, linijama siromaštva, rizičnim grupama čega se i ovaj rad dotiče. Kod istraživanju siromaštva neisključiva je uska povezanost siromaštva i socijalne isključenosti. Iako su povezani, potrebno ih je razlikovati jer nisu sinonimi.

Siromaštvo i socijalna isključenost Republike Hrvatske istražuje se i mjeri svake godine, a rezultati istraživanja prikazuju se na stranica Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. U izvješću za pojedinu godinu prikazuju se pokazatelji siromaštva s obzirom na nekoliko kategorija.

Cilj rada je objasniti značenje siromaštva te uske povezanosti sa socijalnom isključenosti i ostalim povezanim terminima. Također, svrha je analizirati siromaštvo Republike Hrvatske i dati smjernice za uklanjanje ili ublažavanje ovog problema.

Rad se sastoji od tri dijela: uvoda, analize i zaključka. U prvom dijelu pojmovno se objašnjava siromaštvo, socijalna isključenost i deprivacija, njihova podjela te uska povezanost i razlike navedenih pojmova. Drugi dio analizira temu rada na realnom primjeru Republike Hrvatske te uključuje usporedbu Republike Hrvatske sa ostalim zemljama Europske Unije. U analizu se uključuje godine od 2015. do 2020. godine. Na kraju analize nalaze se dva poglavlja koja pobliže daju pregled strategije borbe protiv siromaštva. Jedno poglavlje odnosi se na strategiju Europske Unije, a drugo na strategiju borbe Republike Hrvatske.

Metode koje se koriste kod razrade teme su metoda analize, induktivna i deduktivna metoda, komparativna metoda, deskriptivna metoda i statistička metoda.

2. Siromaštvo

Siromaštvo je trajan i globalan problem s kojim se suočavaju ljudi diljem svijeta. Prema svjetskim statistikama, preko 689 milijuna ljudi živi u riziku od ekstremnog siromaštva. Najviše stope rizika od ekstremnog siromaštva imaju zemlje Afrike, zatim južne Azije i Južne Amerike.¹ Stopa rizika od siromaštva 2020. u državama članicama EU-27 bila je 16,6 %, što je gotovo nepromijenjeno u usporedbi s 2017. (16,9 %).² Danas, svaki peti stanovnik Europske Unije je u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Među državama EU najveći rizik od siromaštva ima Ukrajina pod utjecajem aktualnih događanja.³

Siromaštvo postoji od početka ljudskog društva i tokom godina stalan mu je supružnik. Kroz povijest siromaštvo se mijenjalo konceptom i sadržajem, paralelno s oblicima društva. U počecima ljudske zajednice, dobu kada ekonomska i socijalna diferencijacija nisu bile izražene, podjela na „siromašne“, i „bogate“, nije bila poznata. Promjene u tom pogledu nastale su kada su se počela graditi naselja i koristiti proizvodna oprema, no i dalje je siromaštvo problem s kojim se suočava velika većina članova društvene zajednice. U srednjem vijeku siromaštvo se dijelilo na dvije skupine, „integrirane siromašne“, koje su štitili feudalni gospodari i vlasteli, te „odbačene siromašne“. Kasnije, velika većina siromašnih se zaposlila pa im je bila omogućena pomoć u materijalnom obliku. U 17. stoljeću pomoć siromašnima postala je temeljna kršćanska dužnost. Formiranjem radničke klase, najsiromašniji žive od davanja socijalnih institucija. Tek od 20. stoljeća siromaštvo se sve više analizira i istražuje kao dio svakodnevnog društva.⁴

2.1. Apsolutno i relativno siromaštvo

Siromaštvo je od samog početka ljudske zajednice bila tema o kojoj se dosta raspravljalo. Mnogi znanstvenici pokušali su stvoriti čvrstu definiciju siromaštva koju bi potkrijepili čvrstim mjerilima i ta bi se definicija mogla primijeniti na sva društva tijekom društvenog postojanja. Siromaštvo ljude najčešće asocira na nemogućnost zadovoljavanja životnih potreba. Nadovezujući se na to, koncept apsolutnog siromaštva pojavio se prije relativnog siromaštva.

¹ Izvor: World Data Lab (2022.) *World Poverty Clock*. Preuzeto 1.4.2022. sa <https://worldpoverty.io/map>

² Izvor: Eurostat (2022.) *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys*. Preuzeto 1.4.2022. sa <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

³ Izvor: Eurostat (2021.) *One in five people in the EU at risk of poverty or social exclusion*. Preuzeto 1.4.2022. sa <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20211015-1>

⁴ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str.29-30

Apsolutno siromaštvo opisuje se kao nemogućnost zadovoljavanja minimalnih, za sve ljude jednakih, ljudskih potreba, poput potrebe za hranom, odjećom i skloništem. Koncept apsolutnog siromaštva teži određivanju kvaliteta i kvantitete ishrane, odijevanja i stanovanja. Navedenim potrepštinama određuju se cijene za zadovoljavanje. Iz toga proizlazi zaključak da su siromašni oni koji svojim prihodima ne mogu pokriti troškove zadovoljavanja tih potreba, odnosno njihov dohodak ne nadilazi cijene potrepština. Mnogi su pokušali apsolutno siromaštvo provesti u praksi na način da se prehrana mjeri potrošnjom bjelančevina, kalorija, vitamina i drugih prehrambenih sastojaka, stambena zbrinutost mjeri se svojom kvalitetom i ispunjenošću prostora dok se odijevanje mjeri ovisnošću o mogućnosti kupnje odjevnog predmeta. Ovaj koncept još se naziva i „siromaštvo na rubu opstanka“, dok ga Spicker⁵ naziva „paradigmatičko siromaštvo“. Neki autori apsolutno siromaštvo promatraju u širem smislu, dodajući potrebi za biološkim opstankom, odnosno minimalnim ljudskim potrebama, pojam temeljne kulturne potrebe. Time se potreba za fizičkim opstankom proširuje potrebama za obrazovanjem, sigurnosti i razonodi. U konceptu apsolutnog siromaštva posebno se ističe Seebom Rowntree⁶, koji osim apsolutnog i relativnog, razlikuje primarno i sekundarno siromaštvo. Primarno siromaštvo slično je karakteristika apsolutnog siromaštva, nedovoljna razina prihoda za zadovoljavanje minimalnih životnih potreba. Sekundarno siromaštvo događa se kada ljudi unatoč dovoljnoj razini prihoda ne zadovoljavaju minimalne životne potrebe jer ih u tome sprječava njihovo potrošačko ponašanje. Apsolutno siromaštvo koristilo se kao alat za kreiranje politike na način da se određivala razina prihoda koju treba biti osigurana od strane socijalnog sustava s ciljem eliminiranja problema siromaštva.

Problem koncepta apsolutnog siromaštva leži u minimalnim životnim potrebama, koje su jednake za sve ljude, njihov stupanj zadovoljavanja nije jednak među i unutar društva. Šućur⁷ kao primjer daje prehrambene potrebe nomada lovaca i sakupljača u pustinji. Problem kod procjene odijevanja je taj da ono ovisi o subjektivnoj prosudbi, kao i sa prosudbom stambene sigurnosti. Nadovezujući se na životne potrebe, kulturne potrebe, poput sigurnosti nemoguće je usporediti među društvima. Iako se apsolutno siromaštvo ovime pokušalo objektivno izmjeriti, ono ipak ovisi o subjektivnoj prosudbi stručnjaka.

S druge strane, koncept relativnog siromaštva ovisi o prihvatljivom standardu života u nekom društvu u određenom vremenskom razdoblju. Promjenom standarda života mijenja se i relativno siromaštvo te ga je zbog toga nemoguće odrediti u apsolutnom smislu. Time možemo zaključiti da je siromaštvo dinamična pojava. Karakteristika relativnog siromaštva je

⁵ Spicker, P. (1993). *Poverty and Social Security*. London: Mackays Publishers, str. 85-88.

⁶ Izvor: Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 86

⁷ Izvor: Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 87

da se ona izražava u usporedbi jednog člana sa drugim članovima unutar društva. Slijedeći koncept relativnog siromaštva, biti siromašan znači nemogućnost dostizanja standarda života koji je u određenom vremenu prihvatljiv u društvu.⁸

Razumijevanje i mjerenja relativnog siromaštva predstavlja problem jer ono ovisi o društveno prihvatljivom standardu života na kojega utječu mnogi faktori. Najčešće su to dobna, vjerska, etička i druga društvena pripadnost. U pokušaju rješavanja tog problema, S. Hutton (prema Šućuru)⁹ izdvojila je sedam područja životnog standarda: prehrana, stil odijevanja, stanovanje, permanentna dobra, transport, sigurnost i dokolica. Drugi problem je usporedba siromaštva između društva i između vremenskih razdoblja. Nemoguće je uspoređivati siromaštvo u nerazvijenim zemljama, poput zemlja trećeg svijeta, sa bolje razvijenim zemljama. Kao rješenje za taj problem predlaže se dvojni kriterij, jedan za nacionalnu razinu, drugi za internacionalnu.

Koncept relativnog siromaštva rezultira većim brojem siromašnih nego koncept apsolutnog siromaštva. Iz tog razloga, koncept apsolutnog siromaštva pogodniji je za komparaciju, posebice na međunarodnoj razini. "Relativno je siromaštvo moguće smanjiti samo putem smanjivanja dohodovnih nejednakosti, dok apsolutno siromaštvo postupno nestaje i potpuno će nestati tijekom ekonomskog razvoja" (Šućur, 2001, str. 90). Apsolutno siromaštvo limitira se na biološke potrebe, dok se relativnim siromaštvom promatra socijalna potreba.

2.2. Teorije siromaštva

Teorije siromaštva mogu se podijeliti na individualističke i strukturalne.¹⁰ Individualistički pristup siromaštvo smatra posljedicom individualista, odnosno karakteristika siromašnih. Takav pristup dijeli siromašne na nedorasle, poput bolesnih i hendikepiranih, na one koji se ne trude, lijeni, te na one koji donose krive odluke. Za prvu se skupinu smatra da je zaslužila siromaštvo pa ih se naziva „zaslužnim“, dok se druge dvije naziva „nezaslužnim“ siromašnima.

Strukturalni pristup promatra siromaštvo naglašavajući ekonomsko stanje i isključenost iz tržišta. Za razliku od individualističkog pristupa, strukturalni odgovornost sa pojedinca

⁸ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 85-92

⁹ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 90

¹⁰ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 41

usmjerava na socijalnu organizaciju. Kao jedan od uzroka siromaštva, R. Titmuss¹¹ navodi neuspjeh socijalnih službi. Smatra da bi trebali postojati mehanizmi koji će ublažiti nesreću „gubitnika“ nasuprot „pobjednika“, dviju skupina koje postoje zbog odsustva blagostanja.

Teorijska objašnjenja siromaštva teško je svrstati nužno u jedan ili drugi pristup. Prema Družić-Ljubotina i Kletečki-Radović¹² postoje tri teorije siromaštva: teorija kulture siromašnih, teorija začaranog kruga i teorija situacijske prisile.

2.2.1. Teorija kulture siromaštva

Teorija kulture siromašnih zasniva se na činjenici da je način života koji razvijaju siromašni specifičan i različit od ostalih članova društva. Društva siromašnih povezuju se reagiranjem sličnim mehanizmima u okolnostima životne opasnosti ili preživljavanja. Prema Družić-Ljubotina i Kletečki-Radović¹³ začetnik teorije kulture siromašnih je Oscar Lewis, koji teoriju bazira na podacima prikupljenim istraživanjem gradske sirotinje Portorika i Meksika. Istraživanjem je zapazio da ta skupina formira zasebnu potkulturu, odnosno poddruštvo, sa sposobnostima samostalnog održavanja. Bitno je naglasiti da se kultura siromaštva prenosi s generacije na generaciju pa se ona zapravo uči, imajući najveći utjecaj na djecu. Osobine kulture promatraju se kroz individualnu i obiteljsku razinu te razinu zajednice. Obilježja individualne su snažan osjećaj bespomoćnosti, slaba orijentacija na budućnost, macho-kultura, visoka tolerancija prema psihopatologijama. Obilježja obiteljske razine su rani ulazak u seksualne odnose, divlji brakovi, naklonost prema majci, visoka stopa razvoda. Razinu zajednice karakterizira nesudjelovanje u društvenim institucijama poput sindikata, političke stranke i sl.¹⁴

2.2.2. Teorija začaranog kruga

Teorija začaranog kruga dosta je prisutna u svakodnevnicima te ju je moguće objasniti primjerima iz realnosti. Objašnjava se teorijom da siromaštvo rađa siromaštvo, odnosno da se posljedice siromaštva prenose s naraštaja na naraštaj. Teorija prikazuje siromaštvo kao krug koji nema početak ni kraj, a jednom kada netko upadne u njega, vuče ga poput vrtloga sve dublje i dublje. Siromaštvo nastaje gomilanjem nepovoljnih životnih okolnosti. Ova teorija objašnjava siromaštvo kroz aspekt prehrane, stanovanja, zaposlenosti i zdravlja, na koje svi

¹¹ Titmuss, R. M. (1974) *Social Policy*, George Allen and Unwin L.T.D., London, str. 30

¹² Družić-Ljubotina, O., Kletečki-Radović, M. (2011). *Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista 'tema' socijalnog rada?* str. 5-29. Preuzeto 5.4.2022. sa <https://hrcak.srce.hr/file/102554>

¹³ Družić-Ljubotina, O. i Kletečki-Radović, M. (2011). *Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista 'tema' socijalnog rada?* str. 5-29. Preuzeto 5.4.2022. sa <https://hrcak.srce.hr/file/102554>

¹⁴ Prema Scientific American (2018.), *The Culture of Poverty by Oscar Lewis*. Preuzeto 5.4.2022. sa [https://www.ssc.wisc.edu/~qwallace/Papers/Lewis%20\(1966\).pdf](https://www.ssc.wisc.edu/~qwallace/Papers/Lewis%20(1966).pdf)

aspekti utječu. Kod većine siromašnih prehrana je loše kvalitete i kvantitete. Loša prehrana usporava razvoj dojenčadi, djece pa i odraslih. Kod odraslih, osim usporavanja dodatnog razvoja, slabom prehranom ne dobiva se dovoljna količina energije potrebna obavljanje radne aktivnosti. S obzirom da siromašni imaju nisku ili nepostojeću razinu obrazovanja, primorani su raditi teške fizičke poslove. Također, takva prehrana ne osigurava dovoljnu otpornost prema bolestima. Sve to vuče jedno drugo. Slaba i nekvalitetna prehrana usporava razvoj djece, nedovoljan razvoj onemogućava određenu razinu obrazovanja, niska razina obrazovanja prisiljava ih na fizičke poslove, nedovoljna otpornost prema bolestima dovodi do lakog oboljenja, u slučaju oboljenja spriječeni su obavljati radne aktivnosti što na kraju dovodi do ne primanja plaća i padanja u veće siromaštvo. Teorija začaranog kruga ne objašnjava uzroke siromaštva, već objašnjava na koji način se održava siromaštvo.

Kod ove teorije važno je spomenuti paradoks siromaštva.¹⁵ Kao dodatna borba izbjavljanja iz siromaštva, u područjima siromaštva cijene roba i usluga veće su nego u ostalim područjima grada. Siromašni kupuju manje količine hrane, dovoljnu da prežive dan, jer nemaju ni sredstva za kupnju na veliko ni uređaje u kojima bi držali hranu duže vrijeme. Razlike u cijeni siromašni podmiruju krađom ili kreditima. Kod kupnje na malo, poslovanje, koje je skuplje zbog male količine, podiže cijenu hrane i robe. Paradoks siromašnih zapravo govori da su siromašni kažnjeni višim cijena jer nemaju sredstva da plate za nižu cijenu.

2.2.3. Teorija situacijske prisile

Ova teorija nastala je kao reakcija na teoriju kulture siromaštva. Teorija situacijske prisile nazvana je zbog ponašanja siromašnih na okolnosti. Naime, siromašni svoje ponašanje oblikuju kao reakciju na okolinu, odnosno na prisilu situacije. Najpoznatiji predstavnik ove teorije je Elliot Liebow.¹⁶ Promatrajući skupinu crnaca iz siromašne četvrti uočio je da jedina znatna razlika između njih i pripadnika srednje klase pogled na budućnost. Pripadnici siromašne četvrti ne mogu razmišljati u šta će uložiti svoj novac kako bi stvorili profit u budućnosti jer njima taj zarađeni novac treba kako bi preživjeli današnjicu. Pripadnici srednjeg društva, sa sređenom stambenom situacijom, stabilnim poslom i obitelji mogu ulagati svoj novac jer si mogu priuštiti rizik pogrešnog ulaganja. Takvo razmišljanje pripadnika siromašne četvrti je prisila situacije. Oni su prisiljeni svoj zarađeni novac utrošiti kako bi preživjeli.¹⁷

¹⁵ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 49

¹⁶ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 51

¹⁷ Liebow, E. (1968). *Tally's Corner: A Study of Negro Streetcorner Men*. Boston: Little Brown & CO, str. 74-79

Te iste aktivnosti siromašnih neki autori svrstavaju pod teoriju kulture siromašnih, dok drugi adaptivnim strategijama. Primjerice, strategija siromašnih u području prehrane je kupovina malih količina hrane ili gotove hrane. Strategija u planu stanovanja je divlja gradnja, što omogućuje postupno građenje. Specifična strategija je gradnja mreža. Mreže se sastoje od rođaka i susjeda te se ostvaruju međusobnim pomaganjima. Ta strategija rezultat je maksimalizacije sigurnosti.

2.3. Mjerila siromaštva

Mjerenje siromaštva, kao i njegovo definiranje, nije moguće precizno obaviti. Problemi kod mjerenja siromaštva su odabir mjerila, mjerenje razine i tipova resursa, izbor jedinice mjerenja i sl. Mjerila siromaštva dijele se na objektivna i subjektivna te direktna i indirektna. Izbor jedinice mjerila ovisi o dostupnosti podataka, vrijednosnim prosudbama, aspektima siromaštva. Kao jedinice mjerila najčešće se koriste kućanstvo ili obitelj.¹⁸

2.3.1. Objektivna i subjektivna mjerila

Objektivna mjerila podrazumijevaju objektivnost pojedinaca ili obitelji. Mjereći siromaštvo objektivnim mjerilima, siromašni bi bili oni koji nemaju osnovne potrepštine ili ih imaju manje nego ostali pripadnici društva. Objektivno mjerilo identificira prvenstveno materijalnu deprivaciju. Ovo mjerilo isključuje preferencije i ukuse pojedinca, već promatra položaj pojedinca u distribuciji dohotka. Objektivna mjerila oslanjaju se na apsolutno siromaštvo.

Subjektivna mjerila pretpostavljaju pojedinčevo ocjenjivanje vlastitog položaja. Ona se baziraju na osjećajima i stajalištima ispitanika. Pretpostavka je, također, da je subjektivno siromaštvo povezano s dohotkom, veličinom obitelji, stambenom situacijom i sličnim objektivnim okolnostima. Subjektivna mjerila oslanjaju se na relativno siromaštvo.¹⁹

2.3.2. Direktna i indirektna mjerila

Indirektni način bazira se na različitim vrstama resursa, dok direktna mjerila skreću pažnju na standard života. Indirektno pretpostavlja odgovarajuću razinu prihoda odgovarajućom za potrošnju minimuma hrane, stanovanja, odjeće itd. Kod indirektnih metoda, nebitan je način i mjesto potrošnje novca, bitna je jedino postojanost resursa za potrošnju.

¹⁸ Vlada Republike Hrvatske (2002.). *Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti*. Str. 7. Preuzeto 19.4.2022. sa <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/5.%20-%204.pdf>

¹⁹ Vlada Republike Hrvatske (2002.). *Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti*. Str. 9. Preuzeto 19.4.2022. sa <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/5.%20-%204.pdf>

Problem indirektne metode je netočna procjena ekonomskih izvora kućanstva. U većini istraživanja kao ekonomski izvor koristi se tekući novčani prihod, zanemarujući dodatne prihode, prirodne oblike prihoda, kapitalne prihode, prihode od rente, nepokretne imovine i slično. Dodatan problem je netočnost podataka o ekonomskim izvorima. Kod ove metode potrebno je napomenuti linearnu povezanost ekonomskih resursa i životnog standarda, što znači da preciznost mjerenja ekonomskih resursa daje preciznu procjenu blagostanja.

Direktno mjerenje polazi od trenutnog životnog standarda. Siromaštvo se mjeri posljedicama nastalim provođenjem ekonomskih resursa u životni standard.

2.4. Metode utvrđivanja linija siromaštva

Linija siromaštva definirana je razinom dohotka kojom se dijele siromašni od nesiromašnih, odnosno ispod koje ljude smatramo siromašnima, a iznad nesiromašne. Definira se kao i standard utvrđivanja je li neko kućanstvo siromašno ili nije. Siromaštvo je, kao i bogatstvo, stupnjeviti fenomen te je teško pronaći granicu između siromašnih i nesiromašnih. Linija siromaštva predstavlja tu granicu te dijeli ljude na siromašne i nesiromašne, vrlo grube kategorije, što joj se pripisuje kao glavni nedostatak. Osim grube podjele društva, još jedan nedostatak linije siromaštva je što postoji više načina određivanja. Razine siromaštva razlikuju se ovisno o shvaćanjima siromaštva, apsolutnim ili relativnim konceptom, subjektivnim ili objektivnim mjerilima. Šućur razlikuje pet vrsta linija siromaštva: linije siromaštva dobivene budžetskom metodom, statističko-relativne linije, subjektivne, pravno-političke te linije siromaštva utemeljene na indeksima deprivacije.²⁰ Navedene linije siromaštva promatraju siromaštvo kroz tri načina:

- a) siromašni koji ne raspolažu odgovarajućim osnovnim potrepštinama – linije siromaštva dobivene budžetskom metodom,
- b) siromašni koji imaju manje od drugih – relativno-statističke linije, linije utemeljene na indeksima deprivacije te
- c) siromašni koji smatraju da su im prihodi nedovoljni da sastave kraj s krajem – subjektivne linije.

Budžetska metoda dobivanja linija siromaštva relativno je precizna metoda utvrđivanja linija te koristi objektivna mjerila. Prvo se definira košara nužnih dobara i usluga, potom ukupna cijena košare kojom se određuje linija siromaštva.

²⁰ Šućur, Z. (2001.) *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 101

Statičko-relativna linija siromaštva definira se u odnosu na makroekonomske indikatora poput nacionalnog dohotka per capita, prosjeka dohotka kućanstva. Također, ona je povezana s prosječnim životnim standardom. Koriste se u međunarodnim istraživanjima, ali i istraživanju siromaštva u pojedinim zemljama kroz duži period.

3. Socijalna isključenost

Pojam socijalne isključenosti poklapa se s pojmovima siromaštva, marginalnosti i diskriminacije. Koncept socijalne isključenosti povezan je s problemom njegova definiranja pa tako pojedine zemlje imaju vlastite definicije. Prema definiciji britanske vlade socijalna isključenost je "izraz za ono što se može dogoditi kada ljudi ili čitava područja pate od kombinacije povezanih problema kao što su nezaposlenost, neprikladne kvalifikacije, mali prihodi, loše stanovanje, visoko kriminalna okolina, loše zdravlje i rasap obitelji" (Social Exclusion Unit, 2001).²¹ Prema toj definiciji, socijalna isključenost može se, ali ne mora, dogoditi kombinacijom navedenih problema. Eurostat Task Force on Social Exclusion kaže da je socijalna isključenost "...dinamički proces, najbolje opisan kao kretanje prema nižim razinama: određene nepovoljne okolnosti vode prema isključenosti, koja zatim stvara još veći broj nepovoljnih okolnosti i sve veću isključenost, završavajući s perzistentnim, višestruko deprivirajućim okolnostima. Pojedinci, kućanstva i geografska područja mogu biti isključeni iz pristupa vrijednim resursima kao što su zaposlenje, zdravlje, obrazovanje, socijalni i politički život" (Eurostat Task Force, 1998).²² Ta definicija sugerira posvećivanje pažnje gomilanju nepovoljnih životnih uvjeta.

Socijalnu isključenost može odrediti kao „razmjerno trajnu, višestruko uvjetovanu i višedimenzionalnu depriviranost (prikraćenost) pojedinca“ (Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, 2006).²³

²¹ Prema Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 46

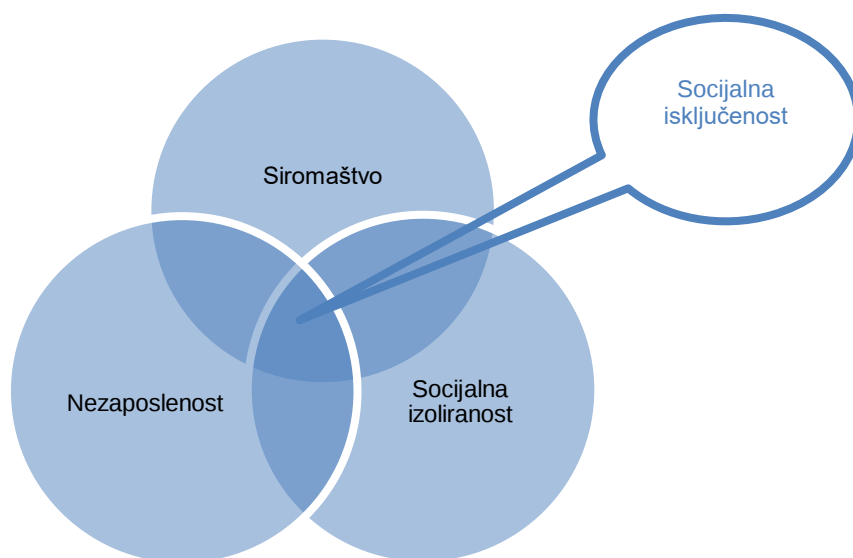
²² Prema Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 46

²³ Izvor: Program Ujedinjenih Naroda za razvoj (2006.). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Str. 26. Preuzeto 20.4.2022. sa https://issuu.com/undphr/docs/siromastvo_nezaposlenost_i_socijal

3.1. Dimenzije socijalne isključenosti

Postoje tri dimenzije socijalne isključenosti: radna dimenzija (nezaposlenost), ekonomska dimenzija (siromaštvo) te sociokulturna dimenzija (socijalna izoliranost).²⁴ Socijalna isključenost podrazumijeva deprivaciju pojedinca u sve tri dimenzije (Dijagram 1.).

Dijagram 1. Socijalna isključenost i njezine dimenzije

(Prema: Program Ujedinjenih Naroda za razvoj, 2006)

Veliki broj znanstvenika osim navedenih dimenzija, navode jednu dodatnu; interpersonalnu dimenziju.²⁵ Pa iz navedenih dimenzija možemo zaključiti da biti sociokulturna integracija znači jednakost ili ravnopravnost s drugima u demokratskom sustavu, ekonomska integracija implicira pristup zaposlenju i ekonomskim dobrima. Biti socijalno integriran znači imati koristi od naknada ili socijalnih usluga što ih pruža država. Interpersonalna integracija podrazumijeva uspostavu i održavanje obiteljskih, prijateljskih ili susjedskih veza.

²⁴ Maslić Seršić, Galić, Šverko (2006). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Preuzeto 20.4.2022. sa <http://www.rsp.hr/ojs2/index.php/rsp/article/viewFile/417/418>

²⁵ Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 50

3.2. Paradigme socijalne isključenosti

Prema H. Silveru (1994.), postoje tri paradigme koje objašnjavaju različite uzroke socijalne isključenosti (Tablica 1.). Svaka paradigma nalazi drugačije uzroke isključenosti, imajući na umu specifičnu koncepciju društva i poželjne modele društvene integracije. Kroz paradigmu solidarnosti povezuju se ekonomske i socijalne komponente života. Paradigma specijalizacije naglašava da je isključenost individualna po svojoj prirodi, ali uzroci isključenosti nisu samo u individualnim željama nego i u strukturama koje stvara individualno natjecanje i suradnja. Pristup monopola gleda na društvo kao na niz skupina koje su hijerarhijski poredane s obzirom na moć i dominaciju. Isključenost se javlja kao posljedica formiranja grupnih monopola.²⁶

Tablica 1. Paradigme socijalne isključenosti

	Solidarnosti	Specijalizacija	Monopol
Uzroci	• slabljenje kolektivnih vrijednosti (svijesti) • pucanje veza između pojedinca i društva	• prepreke dobrovoljnim razmjenama	• nejednaki (klasno uvjetovani) pristup resursima
Borba protiv isključenosti	• individualna prava i obveze prema nacionalnoj solidarnosti • važnost javnih institucija	• prava i obveze u kontraktualnom smislu • ograničena javna intervencija	• proširenje jednakih prava građanskog statusa • participacija u zajednici

(Šućur, 2004, str.51)

²⁶ Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 51

4. Deprivacija

Deprivacija je prikraćenost, odnosno nepodmirenje ljudskih potreba. Uzroci deprivacije su različiti, najčešće nedostatak materijalnih resursa ili emotivne potpore. Siromaštvo kao takvo, može se smatrati oblikom deprivacije. Townsend je prvi znanstvenik koji je definirao siromaštvo kao multidimenzionalnu i relativnu deprivaciju: "Za pojedince, obitelji i skupine može se kazati da su siromašni ako im nedostaju resursi da bi pribavili hranu, sudjelovali u aktivnostima i osigurali životne uvjete i potrepštine koje su uobičajene ili barem {široko odobravane ili prihvaćene u društvu kojem pripadaju}" (Townsend, 1979.).²⁷

4.1. Relativna i apsolutna deprivacija

U istraživanju siromaštva istraživače više zanima relativna i višedimenzionalna deprivacija, nego apsolutna. Koncept relativne deprivacije polazi od toga da kod definiranja siromaštva, osim uzimanja u obzir prihode, potrebno je proširiti definiciju siromaštva. Deprivirane ljude karakterizira nedostatak određenih tipova hrane, odjeće, stanovanja, okolnih, obrazovnih, radnih i socijalnih uvjeta. Siromaštvo podrazumijeva širi skup deprivacija, materijalnih, socijalnih, zdravstvenih, statusnih itd. Relativna deprivacija podrazumijeva subjektivni osjećaj nepoželjnog nesklada između očekivanja i stvarnih mogućnosti. Pojedinci koji žive u objektivno lošijim životnim okolnostima mogu imati manji osjećaj depriviranosti nego pojedinci koji žive u boljim životnim prilikama. Relativno deprivirana osoba je nezadovoljna jer se osjeća zakinutom u odnosu na neku referentnu grupu.

²⁷ Prema Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 55

5. Siromaštvo i socijalna isključenost u Republici Hrvatskoj

5.1. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti

„Anketa o dohotku stanovništva istraživanje je na kojem se temelji izračun pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku. Provedba Ankete usklađena je s uredbama EU-a i EUROSTAT-ovom metodologijom propisanim za istraživanje EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions).“ (Državni zavod za statistiku, 2021.).²⁸ Istraživanje SILC, na razini EU-a, obavezno je istraživanje i referentni izvor podataka za praćenje statistike dohotka, siromaštva i socijalne isključenosti. Pokazatelji se temelje na konceptu relativnog siromaštva, uzimajući u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu i distribuciju dohotka unutar populacije.

Osnovni pokazatelj siromaštva je stopa rizika od siromaštva, postotak osoba sa raspoloživim ekvivalentnim dohotkom ispod praga rizika od siromaštva. Ona pokazuje koliko osoba ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva, a ne broj stvarno siromašnih osoba. Prag rizika od siromaštva je 60 posto medijana ekvivalentnoga raspoloživog dohotka svih osoba.

Nejednakost dohotka mjeri se Ginijevim koeficijentom. On se iskazuje u intervalu od 0 do 100%. Vrijednost Ginijeva koeficijenta kod savršene jednakosti isto 0, a kod savršene nejednakosti 100%.

„Zbog izvanrednih okolnosti tijekom 2020. prouzročenih pandemijom bolesti COVID-19 Državni zavod za statistiku suočio se s teškoćama u prikupljanju podataka za istraživanje EU-SILC. Prilagodba novonastaloj situaciji te djelomično ublažavanje teškoća omogućeno je produljenjem vremena za prikupljanje podataka, ali i telefonskim anketiranjem tzv. metodom CATI uz uobičajeno anketiranje metodom CAPI i dolaskom anketara u kućanstvo.“ (Državni zavod za statistiku, 2021.).²⁹

²⁸ Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019>

²⁹ Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019>

Tablica 2. Pokazatelji siromaštva za 2019. i 2020. godinu

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Stopa rizika od siromaštva, %	20,0	19,5	20,0	19,3	18,3	18,3
Muški	19,3	18,6	18,9	18,1	17,2	17,0
Ženski	20,6	20,4	20,9	20,4	19,3	19,6
Prag rizika od siromaštva, kune						
Jednočlano kućanstvo	24.979	26.156	28.070	29.820	32.520	35.124
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	52.456	54.928	58.946	62.622	68.292	73.761
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3	23,2
Osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji (4 ili više stavki), %	13,7	12,5	10,3	8,6	7,3	6,9
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	14,4	13,0	12,2	11,2	9,2	8,6
Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20)	5,2	5,0	5,0	5,0	4,8	4,6
Ginijev koeficijent	30,4	29,8	29,9	29,7	29,2	28,3

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

Stopa rizika od siromaštva u periodu od 2015. do 2020. godine u prosjeku se kreće oko 19%, ne događa se ni veliki porast ni veliki pad. Potrebno je naglasiti da je stopa rizika od siromaštva za žene veća nego za muškarce. Prag rizika od siromaštva s godine u godinu raste, kako za jednočlano kućanstvo, tako i za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece (Dijagram 2.). Rast praga rizika od siromaštva označava da je svake godine potreban veći iznos dohotka kako bi se postigao određeni životni standard.

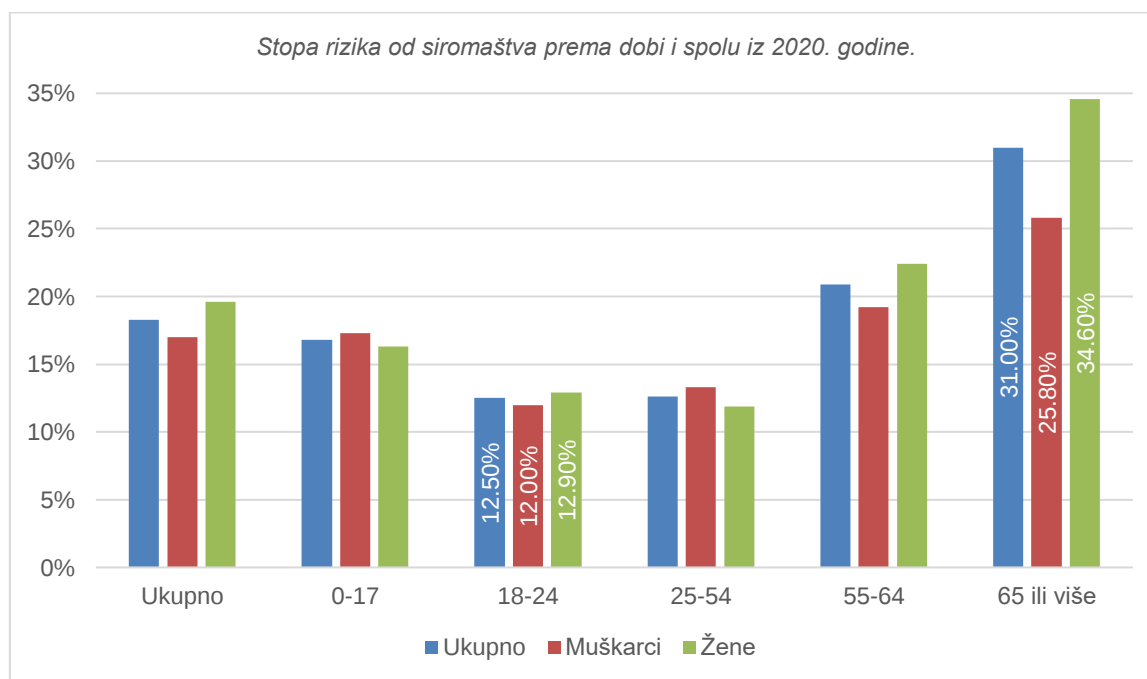
Dijagram 2. Prag rizika od siromaštva u kn

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

Postotak osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti pada, kao i postotak osoba koje žive u teškoj materijalnoj deprivaciji. Postotak osoba koje žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada pada iz godine u godinu. Uzrok pada može biti povećanje intenziteta rada zapošljavanjem dodatnog člana kućanstva ili promjenom posla. Kvintilni omjer pokazuje nejednakosti distribucije dohotka između petoga i prvoga kvintila distribucije dohotka, odnosno odnos ukupnoga ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najvećim dohotkom i 20% populacije s najmanjim dohotkom. Bitno je napomenut da prvo stagnira u periodu od 2016. do 2018. godine sa 5%, a zatim pada. Pošto se Ginijev koeficijent smanjuje, bitno je zaključiti da se nejednakost raspodjele dohotka smanjila, odnosno da se dohodak raspodjeljuje sve ravnomjernije.

Dijagram 3. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu iz 2020. godine.

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

Iz Dijagrama 3. možemo vidjeti da je najveća stopa rizika od siromaštva u osoba od 65 ili više godina te iznosi 31%. Također, u toj dobnoj skupina je i najveća razlika između stope rizika od siromaštva za žene i muškarce. U žena ona iznosi 25,8%, a u muškaraca 34,6%. Najniža stopa rizika od siromaštva je u osoba od 18 do 24 godina te iznosi 12,5%. U muškaraca iste dobne skupine ona iznosi 12%, a u žena 12,9%.

Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2020.

Status aktivnosti	Ukupno	Muški	Ženski
Rade	5,1	5,8	4,3
Zaposlenici	4,1	4,5	3,7
Samozaposleni	13,8	13,9	13,5
Ne rade	30,5	29,6	31,2
Nezaposleni	45,3	52,0	39,2
Umirovljenici	27,5	24,1	30,2
Ostali	28,5	26,0	29,6

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

„Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti izračunana je za osobe u dobi od 18 ili više godina. Najčešći status aktivnosti osobe jest onaj u kojem je osoba provela najmanje sedam mjeseci u referentnom razdoblju.“ (Državni zavod za statistiku, 2021.).³⁰ U 2020. godini stopa rizika od siromaštva bila je najviša za nezaposlene osobe i iznosila je 45,3%. Za muškarce iste skupine iznosila je 52,0%, a za žene 39,2%. Stopa rizika od siromaštva bila je najmanja za zaposlenike, 4,1%. Za žene je iznosila 3,7%, a za muškarce 4,5%.

Tablica 4. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva u 2020.

Kućanstva bez uzdržavane djece	22,4
Jednočlano kućanstvo	45,1
Muškarci	35,6
Žene	50,4
Jednočlano kućanstvo, osoba mlađa od 65 godina	33,6
Jednočlano kućanstvo, osoba u dobi od 65 ili više godina	52,1
Dvije odrasle osobe	24,2
Dvije odrasle osobe, obje mlađe od 65 godina	17,4
Dvije odrasle osobe, barem jedna u dobi od 65 ili više godina	28,2
Dvije ili više odraslih osoba	17,2
Tri ili više odraslih osoba	10,9
Kućanstva s uzdržavanom djecom	14,6
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	30,5
Dvije odrasle osobe s jednim djetetom	11,1
Dvije odrasle osobe s dvoje djece	9,3
Dvije odrasle osobe s troje ili više djece	23,1
Dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	14,0
Tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	14,7

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

³⁰ Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>

Stopa rizika od siromaštva može se iskazati i prema tipu kućanstva, odnosno njegove dvije kategorije: kućanstva bez uzdržavane djece i kućanstva s uzdržavanom djecom. U kućanstvima bez uzdržavane djece najviše stope rizika od siromaštva u 2020. prisutne su u jednočlanim kućanstvima, i to u onima koje čine osobe u dobi od 65 ili više godina, 52,1%, te u onima koje čine žene, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 50,4%. U kategoriji kućanstava s uzdržavanom djecom najviše stope rizika od siromaštva prisutne su u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 30,5%, i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 23,1%.

S obzirom na navedene kategorije kućanstva, stopu rizika o siromaštva možemo iskazati s obzirom na intenzitet rada tih kućanstva (Tablica 5.).

Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva s obzirom na intenzitet rada kućanstva u 2020.

Kućanstva bez uzdržavane djece	
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	58,1
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	30,7
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	13,6
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	3,2
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	1,3
Kućanstva s uzdržavanom djecom	
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	75,5
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	44,0
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	23,5
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	8,2
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	2,6

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

U 2020. stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva najviša je za kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada te za kućanstva s uzdržavanom djecom iznosila je 75,5%, a za kućanstva bez uzdržavane djece iznosila je 58,1%. Vrlo niski intenzitet rada odnosi se na situaciju u kojoj osobe žive u kućanstvima u kojima nitko ne radi ili radi vrlo malo, odnosno radno sposobni članovi rade do 20,0% od ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju.

5.2. Materijalna deprivacija u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku, u Republici Hrvatskoj 2020. godine stopa teške materijalne deprivacije iznosila je 6,9%.³¹ Stopa teške materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvu te si ne mogu priuštiti četiri od devet stavaka materijalne deprivacije. Stopa materijalne deprivacije prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvu te si ne mogu, isključivo zbog financijskih razloga, priuštiti tri od devet stavka materijalne deprivacije. Stavke materijalne deprivacije jesu:

1. nemogućnost kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima
2. nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće
3. nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan
4. nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak
5. kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenoga kredita ili potrošačkoga kredita
6. nemogućnost kućanstva da si priušti telefon
7. nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji
8. nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje
9. nemogućnost kućanstva da si priušti automobil.³²

Stopa materijalne deprivacije 2020. godine iznosila je 17,4%. Pokazatelji materijalne deprivacije za 2019. i 2020. godinu prikazani su u Tablici 2.

³¹ Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>

³² Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>

Tablica 6. Pokazatelji materijalne deprivacije 2020.

Postotak osoba koje žive u kućanstvu koje:	% (2019.)	% (2020.)
• ne može priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima	6,6	5,7
• ne može priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće ³³	48,6	49,3
• ne može priuštiti svaki drugi dan obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent ³⁴	7,9	7,8
• ne može priuštiti neočekivani financijski izdatak ³⁵	51,7	48,9
• kasni s plaćanjem obveza	15,7	14,2
Mogućnost spajanja kraja s krajem, %		
• vrlo teško	11,9	11,1
• teško	23,6	22,2
• s malim poteškoćama	44,4	45,2
• uglavnom lako	15,1	16,8
• lako	4,1	3,7
• vrlo lako	0,9	1,0
Stopa materijalne deprivacije	19,6	17,4

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

U 2019. i 2020. godini najveći postotak osoba živi u kućanstvima koje ne može priuštiti tjedan dana godišnjega odmora izvan kuće i kućanstvu koje ne može priuštiti neočekivani novčani izdatak. U 2020. godini postotak kućanstva koja kasne s plaćanjem obveza smanjio se s 15,7 na 14,2%. U 2020. godini najviše je osoba koje podmiruju svoje obveze s malim poteškoćama, zatim oni koji to uspijevaju teško. Osobe koje podmiruju svoje obveze vrlo teško,

³³ Kućanstva koja nisu u mogućnosti priuštiti si tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće odnosi se na ona kućanstva koja svim svojim članovima ne mogu priuštiti, isključivo iz financijskih razloga, odlazak na tjedan dana godišnjeg odmora izvan doma.

³⁴ Kućanstva koja nisu u mogućnosti priuštiti si svaki drugi dan obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent odnosi se na ona kućanstva koja si ne mogu isključivo iz financijskih razloga priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan.

³⁵ Kućanstva koja nisu u mogućnosti platiti neočekivani financijski izdatak odnosi se na ona kućanstva koja nisu u mogućnosti podmiriti neočekivani financijski izdatak isključivo iz vlastitih sredstava bez da se dodatno zadužuju.

teško ili s poteškoćama čine većinskih 78,2%, što ukazuje na to da s jednostavnošću svoje obveze podmiruje tek 21,5% osoba.

Tablica 3. prikazuje stopu materijalne i teške materijalne deprivacije prema dobi i spolu za 2019. i 2020. godinu. Stopa materijalne deprivacije 2019. godine bila je veća za muškarce, ali je u 2020. bila veća kod žena, dok je za stopu teške materijalne deprivacije obratno – veća za žene u 2019., a u 2020. veća za muškarce. Što se tiče dobne skupine, najveću stopu materijalne deprivacije za obje godine imaju osobe stare 64 ili više godina. Isto vrijedi za stopu teške materijalne deprivacije.

Tablica 7. Stopa materijalne i teške deprivacije s obzirom na dob i spol za 2019. i 2020. godinu

Stopa materijalne deprivacije – tri ili više stavke				
Dobna skupina	2019.		2020.	
	Muški	Ženski	Muški	Ženski
0-17	19,1	17,2	15,1	14,5
18-64	19,6	18,2	16,9	16,5
64 ili više	20,5	24,7	19,6	22,9
Ukupno	19,7	19,5	17,0	17,7
Stopa teške materijalne deprivacije				
Dobna skupina	2019.		2020.	
	Muški	Ženski	Muški	Ženski
0-17	6,2	5,2	5,5	3,9
18-64	7,0	6,6	7,1	6,3
64 ili više	8,8	10,9	8,9	9,9
Ukupno	7,2	7,4	7,1	6,8

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

6. Komparativna analiza Republike Hrvatske sa zemljama Europske Unije

S obzirom da je Republika Hrvatska članica Europske Unije od 2013. godine kao takva je morala, te još uvijek mora, ispuniti određene uvjete u mnogim kategorijama, pa tako i gospodarstvu. Stoga je nužno usporediti Hrvatsku sa ostalim zemljama Europske Unije.

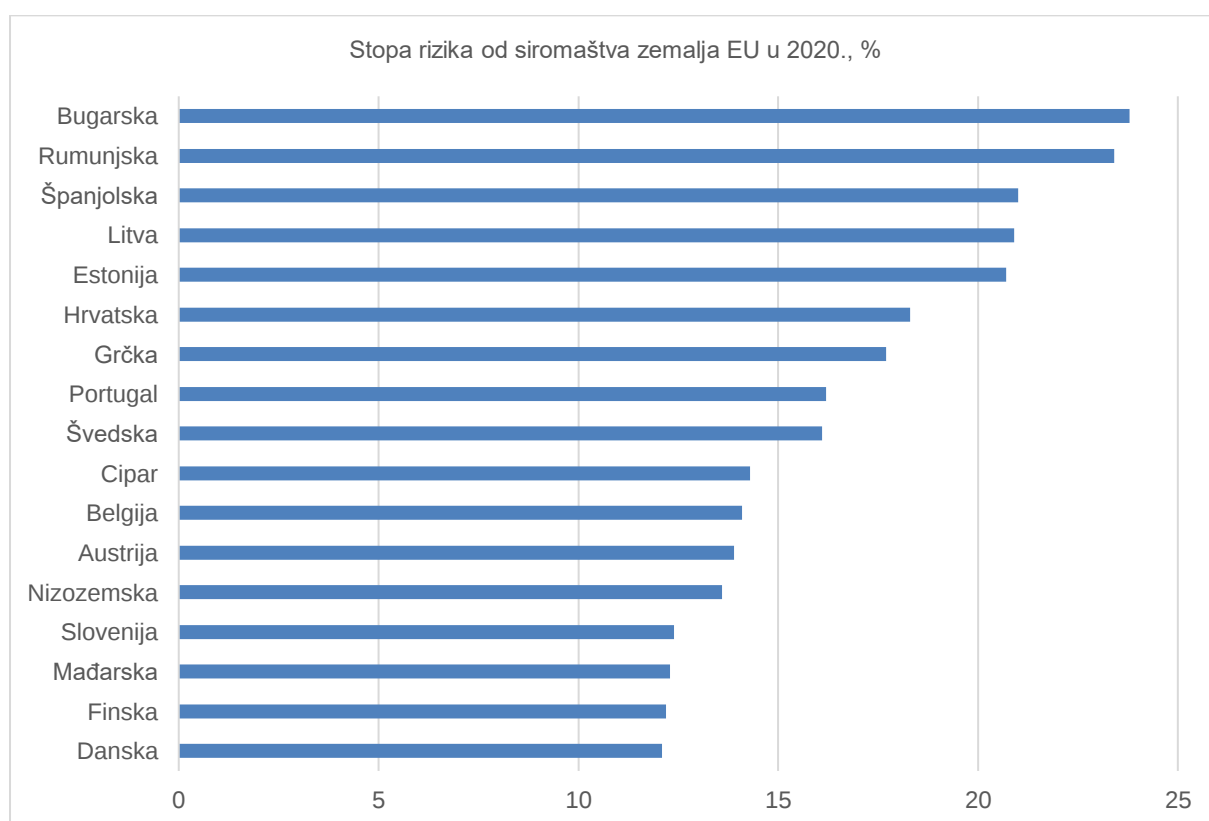
Tablica 8. Pokazatelji siromaštva, usporedba između zemalja Europske Unije i Republike Hrvatske u 2020.

	Stopa rizika od siromaštva, %	Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20)	Ginijev koeficijent	Stopa rizika od siromaštva, prije socijalnih transfera, %	Stopa rizika od siromaštva, nisu uključene mirovine i socijalni transferi, %
Austrija	13,9	17,5	4,1	27	23,6	42,4
Belgija	14,1	18,9	3,7	25,4	25,6	42,3
Bugarska	23,8	32,1	8	40	29,9	41,7
Cipar	14,3	21,3	4,3	29,3	21,9	35,2
Češka	...	...	...	...	...	...
Danska	12,1	15,9	4	27,3	25,4	40,4
Estonija	20,7	23,3	5	30,5	30,3	39,7
Finska	12,2	16	3,7	26,5	25,1	42,8
Francuska	...	...	...	...	...	...
Grčka	17,7	28,9	5,2	31,1	23,6	49,6
Hrvatska	18,3	23,2	4,6	28,3	23,8	39,3
Irska	...	...	...	...	...	...
Italija	...	...	...	...	...	...
Letonija	...	...	...	...	...	...
Litva	20,9	24,8	6,1	35,1	29,6	41
Luksemburg	...	...	...	...	...	...
Mađarska	12,3	17,8	4,3	28,3	22	40,5
Malta	...	...	...	...	...	...
Nizozemska	13,6	16,3	4	27,5	21,3	37,2
Njemačka	...	...	...	...	...	...
Poljska	...	...	...	...	...	...
Portugal	16,2	19,8	5	31,2	21,9	42,4
Rumunjska	23,4	30,4	6,6	33,8	27,8	44,6
Slovačka	...	...	...	...	...	...
Slovenija	12,4	15	3,3	23,5	22,4	39,4
Španjolska	21	26,4	5,8	32,1	27,4	43,9
Švedska	16,1	17,9	4,1	26,9	28,1	43,7

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

Usporedbom zemalja Europske Unije (Dijagram 5.) možemo vidjeti da najvišu stopu rizika od siromaštva ima Bugarska (23,8%), potom Rumunjska (23,4%), Španjolska (21,0%), Litva (20,9%), i Estonija (20,7%), gdje je više od petine stanovništva imalo ekvivalentan ukupni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva. U Hrvatskoj je stopa siromaštva iznosila 18,3%. Najniže stope rizika od siromaštva zabilježene su u Danskoj (12,1%), Finskoj (12,2%), Mađarskoj (12,3%) i Sloveniji (12,4%). Uspoređujući Hrvatsku sa susjednom Slovenijom, možemo vidjeti da je Slovenija u znatno boljem položaju prema pokazateljima siromaštva. Sa niskom stopom rizika od siromaštva, niskim Ginijevim koeficijentom od 23,5 nalazi se među zemljama koje se uspješno bore protiv siromaštva, dok Ginijev koeficijent Hrvatske iznosi 28,3 što ukazuje na veću nejednakost raspodjele dohotka. Rizik od siromaštva Slovenija u 2020. godini je za 0,4 postotna boda veći nego 2019. godine, dok u Hrvatskoj rizik od siromaštva ima isti iznos kao i 2019.³⁶

Dijagram 4. Stopa rizika od siromaštva Europske Unije u 2020.

(Državni zavod za statistiku, 2021.)

³⁶ Izvor: Republic of Slovenia - Statistical office (2021.). *In 2020, higher at-risk-of-poverty rate and at-risk-of-poverty or social exclusion rate.* Preuzeto 23.5.2022. sa <https://www.stat.si/StatWeb/en/news/Index/9624>

7. Politika borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti

Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti jedan je od specifičnih ciljeva socijalne politike EU-a i njegovih država članica. U razdoblju od 1975. do 1994. Europska ekonomska zajednica provela je niz pilot-projekata i programa za suzbijanje siromaštva i isključenosti. Djelovanje Zajednice, sve do 1999., zbog nepostojanje pravne osnove, stalno je bilo osporavano.³⁷ Ugovor iz Amsterdama, stupanjem na snagu 1999., promijenio je situaciju postavljenjem iskorjenjivanje socijalne isključenosti kao glavni cilj Zajednice. Također, 2000. osnovan je Odbor za socijalnu zaštitu. Te iste godine Lisabonskom strategijom uspostavljen je mehanizam nadzora i koordinacije ciljeva, mjerenja siromaštva na temelju niza pokazatelja i mjerila kao i novi mehanizam upravljanja suradnje Komisije i država članica. 2010. godine usvojena je strategija Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast. Zajednički cilj strategije bila je borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti smanjivanjem broja Europljana koji žive ispod nacionalnog praga siromaštva za 25% te izbaviti više od 20 milijuna ljudi iz siromaštva. Nakon što cilj nije postignut, u ožujku 2021. u Akcijski plan za provedbu europskog stupnja socijalnih prava Komisija je uključila novi cilj smanjenja broja osoba kojima prijeti siromaštvo za najmanje 15 milijuna ljudi do 2030.³⁸

7.1. Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj

„Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine doprinosi ostvarenju strateškog cilja 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine i donosi se za sedmogodišnje razdoblje. Nacionalnim planom zadani su prioriteti i mjere kako bi se na učinkovit način smanjilo siromaštvo i socijalnu isključenost i unaprijedio svakodnevni život osobama u riziku i teškoj materijalnoj deprivaciji u Republici Hrvatskoj.“ (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.).³⁹ Europska Unija u borbi protiv

³⁷ Izvor: Europski parlament (2021.). *Borba protiv siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije*. Preuzeto 29.4.2022. sa https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.3.9.pdf

³⁸ Izvor: Europski parlament (2021.). *Borba protiv siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije*. Preuzeto 29.4.2022. sa https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.3.9.pdf

³⁹ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021.). *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Preuzeto 29.4.2022. sa <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvj%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv>

siromaštva i socijalne isključenosti želi poboljšati uključenost i koheziju europskog društva te osigurati ideal jednakih prilika. Hrvatska, kao socijalna država i članica EU, teži daljnjem idealu jednakih prilika te započinje s provedbom niza inicijativa. Naglasak na važnosti Nacionalnog plana je još veći nakon što su Republiku Hrvatsku zadesili pandemija COVID-19 i razorni potresi. U Nacionalnom planu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. – 2027. prioritetni cilj je doprinijeti smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti te kvaliteti življenja kroz koordinirani sustav potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Prioritetno područje odnosi se na poboljšanje kvalitete življenja i unapređivanja dostupnosti javnih usluga:

- povećanje adekvatnosti mirovina i socijalnih naknada,
- funkcionalno objedinjavanje socijalnih naknada,
- uvođenje indeksacije kao standardno obilježje naknada,
- osiguravanje police dopunskog zdravstvenog osiguranja za osobe slabijeg socio-ekonomskog statusa,
- odgoj i obrazovanje usmjeren na marginalizirane korisničke skupine,
- uvođenje novog modela obiteljske mirovine i povećanje najniže mirovine,
- razvoj administrativnih usluga i informatizacije u procesu priznavanja materijalnih prava osobama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti,
- unapređivanje skrbi i infrastrukture usmjerene podizanju kvalitete življenja za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji te civilne stradalnike Domovinskog rata i članove njihovih obitelji.⁴⁰

Posebna pažnja posvećuje se djeci s ciljem prevencije i smanjenja dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti. U ovoj prioritetnoj skupini predviđena su 4 cilja:

1. Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina,
2. Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti,
3. Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina.
4. Unapređivanje životnih prilika osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.⁴¹

[%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf](#)

⁴⁰ Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021.). *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Preuzeto 39.4.2022. sa <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvj%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>

⁴¹ Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021.). *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Preuzeto 39.4.2022. sa <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvj%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>

7.2. Nacionalne strategije za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti

U ovom poglavlju biti će detaljnije opisane skupine prioritetnih ciljeva Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2021. – 2027. Nacionalni plan svojim mjerama nastoji doprinijeti socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva

- djece, mladih i starijih osoba te umirovljenicima,
- osoba s invaliditetom,
- beskućnika,
- nezaposlenih, posebice dugotrajno nezaposlenih,
- samačkih kućanstva, samohranih roditelja, djece bez roditeljske skrbi, obitelji s više od dvoje djece,
- migranata, azilanata
- nacionalnih, etničkih, rasnih ili vjerskih manjinama,
- zatvorenika i bivših zatvorenika, djece s problemima u ponašanju, žrtvama trgovanja ljudima i žrtvama obiteljskog nasilja,
- osoba zaražene HIV/AIDS-om i hepatitisom C, ovisnika
- hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata te članova njihovih obitelji.

Smatram kako je potrebno nadodati novu kategoriju Nacionalnog plana koja se odnosi na građane sa blokiranim računima.

7.2.1. Cilj 1: Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina

Globalna kriza uvjetovana pandemijom COVID-19 negativno utječe na sustave socijalne skrbi, zdravstva, društva i gospodarstva te dodatno produbljuje razlike povećanjem broja siromašnih i socijalno isključenih građana Hrvatske, kao i one u riziku od istih. Posljedice se najviše osjećaju u manje razvijenim i ruralnim područjima te otocima. Ovaj poseban cilj potaknut je na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina čime se osigurava sveobuhvatna dijagnoza siromaštva i socijalne isključenosti. U nastavku su navedene mjere kojima se provodi navedeni posebni cilj (Tablica 8).

Smatram da je Cilj 1. preširoko postavljen te je da su mjere raznovrsne. Mjere nisu specifično osmišljene za različite potrebe i prava različitih ranjivih skupina. Kao prvo, smatram

da bi trebalo dodati mjeru povećanja zapošljivosti i socijalne uključenosti ranjivih skupina. Kao drugo, smatram da mjere koje se odnose na branitelje, na primjer mjera 9., trebaju odnositi na sve ranjive skupine.

Tablica 9. Mjere za provedbu posebnog cilja 1.

Mjere za provedbu cilja 1.	
1.	Sveobuhvatna dijagnoza siromaštva i socijalne isključenosti
2.	Povećanje primjerenosti socijalnih naknada i poboljšanje pokrivenosti najosjetljivije skupine zdravstveno osiguranih osoba dopunskim zdravstvenim osiguranjem
3.	Informatizacija socijalnih naknada u sustavu socijalne službe
4.	Razvoj i provedba programa usmjerenih smanjenju materijalne deprivacije i socijalne isključenosti ranjivih skupina
5.	Doprinos smanjenju siromaštva na regionalnoj i lokalnoj razini
6.	Osiguranje jednakosti pristupa i sudjelovanja ranjivih skupina u kulturi te unapređivanje medijske pismenosti
7.	Daljnji razvoj volonterstva u Republici Hrvatskoj
8.	Razvoj infrastrukture i provedba programa za braniteljsko-stradalničku populaciju iz Domovinskog rata u veteranskim centrima
9.	Podizanje kvalitete življenja hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji te civilnih stradalnika iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji

(Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

7.2.2.Cilj 2: Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti

Od 15 milijuna ljudi koje treba izbaviti od siromaštva, najmanje 5 milijuna čine djeca.⁴² U borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti ključnu ulogu imaju vještine i znanje, njihovo prenošenje te odgoj i obrazovanje. Kvalitetan odgoj i obrazovanje potrebno je osigurati od najranije dobi. Stoga je potrebno povećati dostupnost odgoja i obrazovanja marginaliziranim i

⁴² Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021.). *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Preuzeto 39.4.2022. sa <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%2021%20do%202027.pdf>

ranjivim skupinama koji su u lošijem socioekonomskom položaju kao i poboljšati dostupnost besplatnih programa. Time se postavlja dodatna vrijednost nacionalnim programima te se ublažuju najgori oblici dječjeg siromaštva. Usmjerenost na djecu pružit će im nove mogućnosti, ali će i pridonijeti prekidanju međugeneracijskog ciklusa siromaštva i spriječiti da ta djeca postanu odrasle osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti.

Prevenција i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti trebaju, osim dostupnosti obrazovanih programa, besplatnih programa za socijalnu uključenost obuhvatiti i širu društvenu podršku djeci u riziku od siromaštva kao što su: osiguravanje obroka, mjesta za učenje, pomoć pri učenju, dostupnost informatičke infrastrukture i sve druge oblike podrške koji su im potrebni u cilju korištenja obrazovanih i drugih programa.

Tablica 10. Mjere za provedbu posebnog cilja 2.

Mjere za provedbu cilja 2.
1. Redefiniranje modela obiteljske mirovine
2. Podizanje donje razine prava iz mirovinskog osiguranja

(Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

7.2.3.Cilj 3: Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina

Kod osiguravanja primjerenosti budućih mirovina i smanjivanja rizika od siromaštva i socijalne isključenosti jako je bitna uspješna gospodarska politika za postizanje održivog rasta. Prioriteti provedbenih mjera usmjereni su na razmatranje mogućnosti uvođenja novog modela obiteljskih mirovina, promicanje odgovornosti pojedinca za osobnu socijalnu sigurnost u starosti te podizanje nove razine prava iz mirovinskog osiguranja. Povećanjem visine obiteljskih i najnižih mirovina omogućuje se dostojanstveno starenje i smanjuje rizik od siromaštva i socijalne isključenosti te društvene nejednakosti.

Tablica 11. Mjere za provedbu cilja 3.

Mjere za provedbu cilja 3.
1. Stvaranje poticajnog okruženja za ostanak i poboljšanje životnih uvjeta mladih i obitelji
2. Stambeno zbrinjavanje stradalnika i dragovoljaca iz Domovinskog rata

(Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

7.2.4.Cilj 4: Unaprijediti životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti

Stvaranjem poticajnog okruženja za ostanak i poboljšanje životnih uvjeta mladih i obitelji unaprjeđuju se životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Nadovezujući se na prethodno, unaprjeđivanjem životnog standarda smanjuje se siromaštvo i socijalna isključenost. Provedbom mjera (Tablica 11.) preokreću se negativni demografski trendovi.

Smatram kako je potrebno dodati dodatnu mjeru za ovaj cilj, a tiče se socijalnog stanovanje ranjivih skupina poput beskućnika, mladi iz alternativne skrbi, korisnika zajamčene minimalne naknade, najviše onima kojima prijeti deložacija. Svrha ove mjere je socijalno uključivanje beskućnika u lokalnu zajednicu te prevencija beskućništva.

Tablica 12. Mjere za provedbu cilja 4.

Mjere za provedbu cilja 4.
1. Stvaranje poticajnog okruženja za ostanak i poboljšanje životnih uvjeta mladih i obitelji
2. Stambeno zbrinjavanje stradalnika i dragovoljaca iz Domovinskog rata

(Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

U nastavku su navedeni pokazatelji ishoda navedenih posebnih ciljeva, kao i početne vrijednosti koje se odnose na vrijednosti u godini 2020. i ciljane vrijednosti, vrijednosti u ciljanoj godini 2027.

Tablica 13. Pokazatelji ishoda posebnih ciljeva

Naziv posebnog cilja	Pokazatelj ishoda	Početna vrijednost	Ciljana vrijednost
1. Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina	Teška materijalna deprivacije prema dobi i spolu	6,9%	3,4%
	Stopa rizika od siromaštva	18,3%	15,0%
	Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti	23,2%	17,8%
2. Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti	Teška materijalna deprivacija (djeca od 0-17)	5,7%	3,0%
	Stopa rizika od siromaštva za djecu 0-17	17,1%	14,1%
3. Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina	Udio obiteljske mirovine u prosječnoj mirovini	81%	91-96%
	Udio najniže mirovine u prosječnoj mirovini	65%	68%
4. Unaprijediti životne prilike osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	Osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	866 obitelji i 116 osoba	1664 obitelji i 370 osoba
	Broj kućanstva i stambenih jedinica	80 stambenih jedinica i 400 stambeno zbrinutih korisnika	100 stambenih jedinica i 500 stambeno zbrinutih korisnika

(Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

8. Zaključak

Siromaštvo postoji od početka ljudskog postojanja. Razvija se paralelno sa društvom, pa se tako, razvijanjem suvremenom doba, u 70-tim godinama dvadesetog stoljeća javlja „novo siromaštvo“ koje postaje sve veći i ozbiljniji međunarodni problem. Ozbiljnost ovog problema potvrđuje činjenica da je 1 od 5 stanovnika Europske unije u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Siromaštvo je postao još veći problem zbog pandemije Covida-19, ali i zbog trenutnog rata u Ukrajini koji utječe na poslovanje Europe, kao i ostatka svijeta.

Najčešći uzroci siromaštva su isključenost iz radnog sustava, nisko obrazovanje i socijalna isključenost. Osobe isključene iz sustava rada, odnosno nezaposlene osobe, ne primaju plaću, a kasnije niti mirovinu. One ovise o drugim osobama u kućanstvu. Najranjivija skupina su osobe koje su socijalno izolirane jer se nemaju na koga osloniti te nemaju o kome ovisiti. Siromaštvo ima posljedicu na tjelesni razvoj, zdravlje, obrazovanje, komunikaciju u društvu, društveni status, emocionalnu dobrobit, prihvaćenost u društvu i mnoge druge. Socijalne isključenost, osim što može biti uzrok siromaštva, može biti i značajna posljedica. O socijalno isključenim osobama često odlučuju drugi te su oni bespomoćni. Izlaz iz siromaštva omogućuje kvalitetno i visoko obrazovanje.

Siromaštvo u Hrvatskoj izrazit je problem koji predstavlja financijsku nesigurnost, nezaposlenost ili nesigurno zaposlenje, zaduživanje i slično. Kod mjerenja siromaštva, mjeri se relativno siromaštvo uzimajući u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu i distribuciju dohotka unutar populacije. Izvori podataka o siromaštvu mjereni su subjektivno, odnosno dobiveni su anketama provedenim među privatnim kućanstvima. Osnovna mjera, odnosno pokazatelj siromaštva, je stopa rizika od siromaštva. Unatoč povećanju praga rizika u promatranim godinama, stopa rizika ne smanjuje se ispod 18%. Hrvatske građane kao materijalno deprivirane najviše karakterizira nemogućnost godišnjeg odmora koja može biti povezana sa potrebom za najvećim radnim outputom za bolje plaće. Samim time, velika većina svaku lipu ima isplaniranu za određenu kategoriju potrošnje, onemogućujući si iznenadne i neplanirane izdatke koji nisu u planu ili odmore. Najviše materijalno deprivirani su umirovljenice što dokazuje da njihove mirovine nisu dovoljne da se omogući bezbrižan život.

Ranjive skupine siromaštva su djeca i mladi, umirovljenici, beskućnici, nezaposleni te samačka kućanstva. Do velike nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj dovela je globalna kriza, zatim Domovinski rat te potkraj pandemija Covid-19. Jedan od problema stanovništva Hrvatske je ujedno i velika stopa iseljavanja koja utječe na rezultate mjerenja siromaštva. Prijedlozi za suzbijanje siromaštva Hrvatske su programi zapošljavanja, poboljšanje zdravlja,

obrazovanja, socijalnog stanovanja, provođenje bolje obiteljske politike, poboljšanje socijalne skrbi i pomoći, brinuti o područjima od posebnog interesa te razvoj boljeg mirovinskog sustava.

Slabosti provođenja politike za suzbijanje siromaštva su nepostojanje alata za praćenje provedbe, za vrednovanje mjera za borbu, nespremnost uključivanja dionika u borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, lokalne i regionalne razlike u siromaštvu te nedovoljna usmjerenost društva na potrebe stanovništva.

Popis literature

- Družić-Ljubotina, O., Kletečki-Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista 'tema' socijalnog rada?. *Ljetopis socijalnog rada* 2011., 18 (1), 5-29
- Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019>
- Državni zavod za statistiku (2021.). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020.* Preuzeto 25.4.2022. sa <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>
- Europski parlament (2021.). *Borba protiv siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije.* Preuzeto 29.4.2022. sa https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_2.3.9.pdf
- Eurostat (2021.) *One in five people in the EU at risk of poverty or social exclusion.* Preuzeto 1.4.2022. sa <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20211015-1>
- Liebow, E. (1968). *Tally's Corner: A Study of Negro Streetcorner Men.* Boston: Little Brown & CO
- Maslić Seršić, D., Galić, Z., Šverko, B. (2006). Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija1. *Revija za socijalnu politiku*, 13(1), 1-14
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021.). *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine.* Preuzeto 29.4.2022. sa <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>
- Program Ujedinjenih Naroda za razvoj (2006.). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost.* Str. 26. Preuzeto 20.4.2022. sa https://issuu.com/undphr/docs/siromastvo_nezaposlenost_i_socijal
- Lewis, O. (2018.), *The Culture of Poverty.* *Scientific American* , 215(4), 19-25
- Spicker, P. (1993). *Poverty and Social Security.* London: Mackays Publishers
- Šućur, Z. (2001.). *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji.* Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Šućur, Z. (2004.). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu
- Šućur, Z. (2006.). *Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Titmuss, R. M. (1974) *Social Policy* , George Allen an Unwin L.T.D., London
- Vlada Republike Hrvatske (2002.). *Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti*.
Preuzeto 19.4.2022. sa
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/Arhiva/5.%20-%204.pdf>
- World Data Lab (2022.) *World Poverty Clock*. Preuzeto 1.4.2022. sa
<https://worldpoverty.io/map>

Popis dijagrama

Dijagram 1. Socijalna isključenost i njezine dimenzije	11
Dijagram 2. Prag rizika od siromaštva u kn	16
Dijagram 3. Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu iz 2020. godine.	17
Dijagram 4. Stopa rizika od siromaštva Europske Unije u 2020.	24

Popis tablica

Tablica 1. Paradigme socijalne isključenosti	12
Tablica 2. Pokazatelji siromaštva za 2019. i 2020. godinu	15
Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u 2020.	17
Tablica 4. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva u 2020.	18
Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva s obzirom na intenzitet rada kućanstva u 2020.	19
Tablica 6. Pokazatelji materijalne deprivacije 2020.	21
Tablica 7. Stopa materijalne i teške deprivacije s obzirom na dob i spol za 2019. i 2020. godinu	22
Tablica 8. Pokazatelji siromaštva, usporedba između zemalja Europske Unije i Republike Hrvatske u 2020.	23
Tablica 9. Mjere za provedbu posebnog cilja 1.	28
Tablica 10. Mjere za provedbu posebnog cilja 2.	29
Tablica 11. Mjere za provedbu cilja 3.	29
Tablica 12. Mjere za provedbu cilja 4.	30
Tablica 13. Pokazatelji ishoda posebnih ciljeva	31